

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU

UPRAVNI STUDIJ

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

Anđela Jakelić

MEĐUNARODNE NEVLADINE ORGANIZACIJE

Završni rad

Šibenik, travanj 2018. godine

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU

UPRAVNI STUDIJ

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

Anđela Jakelić

MEĐUNARODNE NEVLADINE ORGANIZACIJE

Završni rad

Kolegij: Pravo međunarodnih organizacija

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, v. pred.

Studentica: Anđela Jakelić

Matični broj studenta: 1219045536

Šibenik, travanj 2018. godine

MEĐUNARODNE NEVLADINE ORGANIZACIJE

ANĐELA JAKELIĆ

Jakelići 4, andjelaj13@gmail.com

Međunarodne organizacije su u pravilu neteritorijalni subjekti prava koji su sudionici pravnog međunarodnog djelovanja u svijetu. Prema članstvu međunarodnih organizacija mogu se podijeliti na vladine međunarodne organizacije i nevladine međunarodne organizacije. Vladine organizacije se sastoje od država članica koji su njezini glavni akteri i sudionici koji kroje politiku cijele organizacije. Najpoznatija vladina organizacija su Ujedinjeni Narodi (UN). Nevladine međunarodne organizacije se sastoje od članova koji su privatni subjekti, odnosno članovi nisu države. Nevladine organizacije su profesionalne te se najčešće temelje na nekom zajedničkom cilju. Konstituiraju se najčešće međunarodnim ugovorom koji predstavlja njezin ustav. Imaju organizacijsku strukturu i stalne organe. Nevladine organizacije imaju pravnu, poslovnu i delikttnu sposobnost. U pravilu su neovisne od država te su fokusirane na poboljšanje nekog općeg dobra ili stanja u društvu. Postepeno su dobile velik utjecaj te preuzimaju sve veću ulogu u današnjem svijetu. Postoje brojne organizacije diljem svijeta poput Crvenog križa koji se bavi mirovnim misijama. Mogu biti politički vrlo utjecajne i financijski jako moćne, a danas prelaze moć mnogih država.

(30 stranica / 0 slika / 0 tablica / 75 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: međunarodne organizacije, nevladine, nevladine organizacije, nevladine međunarodne organizacije.

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, v. pred.

Rad je prihvaćen za obranu: 26. travnja 2018. godine

INTERNATIONAL NONGOVERNMENTAL ORGANIZATIONS

ANDELA JAKELIĆ

Jakelići 4, andjelaj13@gmail.com

International organizations are usually non-territorial subjects of rights who are participants in international legal actions. Depending on their membership international organizations can be divided into governmental international organizations and non-governmental international organizations. Government organizations consist of member states which are main actors and participants who shape the whole organization's policy. The most famous government organizations is the United Nations (UN). Non-governmental international organizations (NGO) consist of members who are private entities, not states. Non-governmental organizations are professional and are usually based on some common goal. They are often constituted by an international treaty which acts as it's constitution. NGO's have structured organization and permanent organs. Non-governmental organizations have legal, business and delinquency ability. They are usually independent from states and focus on improving some general good or state in society. NGO's have gained a great influence and are taking on an ever increasing role in today's world. There are numerous organizations around the world like Red Cross which is engaged in peace missions. They can be politically very influential and financially very powerful, and today they can have more power then many states.

(30 pages / 0 figures / 0 tables / 75 references / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic in Sibenik

Keywords: environment, environmental protection, marine environment.

Supervisor: Ph.D. Ljubo Runjić, Senior lecturer

Paper accepted: 24th of April 2018.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE	3
2.1 Pojam	3
2.1.1 Funkcionalistička teorija.....	5
2.1.2 Realistička teorija	5
2.1.3 Disagregacionistička teorija	6
2.1.4 Kritička teorija.....	6
2.1.5 Konstruktivna teorija.....	7
2.2 Podjela međunarodnih organizacija	8
2.2.1 Vladine i nevladine međunarodne organizacije	8
2.2.2 Opće i specijalizirane međunarodne organizacije	9
2.2.3 Univerzalne i regionalne međunarodne organizacije	9
2.2.4 Deliberativne i supranacionalne	10
2.2.5 Otvorene i zatvorene međunarodne organizacije.....	10
2.3 Organi međunarodnih organizacija.....	11
2.4 Pravna osobnost međunarodnih organizacija	12
3. NEVLADINE MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE	14
3.1 Razlika između nevladinih i vladinih međunarodnih organizacija.....	14
3.2 Pojam	16
3.2.1 Pravna osobnost nevladinih međunarodnih organizacija.....	19
3.2.2 Djelatna (poslovna) sposobnost međunarodnih nevladinih organizacija	21
3.2.3 Stranačka sposobnost međunarodnih nevladinih organizacija	22
3.2.4 Deliktna sposobnost međunarodnih nevladinih organizacija.....	23
4. TRANSVLADINE I KVAZIMEĐUNARODNE ORGANIZACIJE.....	25
4.1 Transvladine međunarodne organizacije.	25
4.2 Kvazimeđunarodne organizacije	27
5. ZAKLJUČAK	28
6. LITERATURA	31

1. UVOD

Međunarodno pravo je svakako jedna od najkompleksnijih grana prava koja se sastoji od mnogobrojnih različitih teorija. Kao jedan od razloga zašto je tome tako, po mišljenju autora ovog teksta, je svakako ogroman broj *inputa* koji utječu na to pravo i tako ga svakodnevno mijenjaju i oblikuju. Naime, postoji ogroman broj faktora i utjecaja koje treba uzeti u obzir kada definiramo neki pojam koji se odnosi na međunarodno pravo, a što definitivno nije lagan zahtjev s obzirom na to da jer riječ o utjecajima iz različitih sfera društvenog, političkog, socijalnog života. Naime, međunarodno pravo je svakako najpodložnije različitim promjenama u svijetu koje na njega mogu snažno utjecati.

U međunarodnom pravo, osim država koje su i danas ipak još glavni akteri, sudjeluju i brojne međunarodne organizacije. Gotovo da ne postoji suverena država koja nije članica barem nekoliko međunarodnih organizacija. U današnjem svijetu, koji je postao jedno globalno selo u kojem je skoro pa svaka informacija s bilo kojeg mjesta na svijetu dostupna u par sekundi, postaju sve važnije i međunarodne organizacije, kao jedan od trendova globalizacije.

Upravo ćemo u ovom radu govoriti o fenomenu međunarodnih organizacija, koje ćemo pokušati obraditi na što sažetiji način. Glavna tema ovog rada jesu jedna podvrsta međunarodnih organizacija. Riječ je o nevladinim međunarodnim organizacijama. Više o razlikama i vrstama međunarodnih organizacija će biti riječi u tekstu ispod.

Kako bi mogli uspješno obraditi temu nevladinih međunarodnih organizacija, nužno je dotaknuti se i šireg pojma samih međunarodnih organizacija. Stoga će se rad sastojati od obrade međunarodnih organizacija kao šireg pojma, svojevrsni *lex generalis*, jer svaka nevladina međunarodna organizacija je međunarodna organizacija, dok svaka međunarodna organizacija nije nevladina međunarodna organizacija.

Nakon što obradimo pojam, međunarodnih organizacija, fokusirati ćemo se na strukturu i podjelu međunarodnih organizacija. Na taj način ćemo polagano ući u kostur svega što bi se kasnije moglo ticati i glavne teme ovog rada, odnosno nevladinih organizacija.

Poslije toga slijedi dio nevladinih međunarodnih organizacija o kojima ćemo probati što opširnije izložiti sve što je bitno. Međutim, nećemo se odmah osvrnuti na pojam nevladinih organizacija, već ćemo prvo objasniti dobro distinkciju i razliku od drugih

međunarodnih organizacija, a tek onda će biti riječi o samom pojmu. Pojam će biti opširno obrađen te će biti korištena kako literatura domaćih stručnjaka iz ovog pravnog područja, tako i neki radovi stranih pravnih stručnjaka, pogotovo imajući na umu da je ovo zajednička tematika i sadržaj svih pravnika bez obzira na nacionalnost.

Nakon toga, dotaknuti ćemo se i strukture i specifičnosti nevladinih organizacija te pokušati dočarati kakvo one mjesto uzimaju u današnjoj međunarodnoj zajednici. Također, probati ćemo i ukazati na neke specifičnosti i komentirati tokom obrade ovog dijela rada sve što smatramo bitnim za istaknuti, pa tako i na problematiku koja se odnosi na ovu temu.

Također, kao bonus dodati ćemo i jedan manji dio o dvije vrste međunarodnih organizacija koje se isprepleću s više vrsta organizacija te ih ne možemo nigdje sa sigurnošću smjestiti, pa je potrebno napraviti distinkciju od klasičnih podjela međunarodnih organizacija. Kako je jedna od organizacija s kojom se isprepleću i nevladina međunarodna organizacija, bitno je obraditi i ovu temu, kako bi ukazali na neke nove pojmove.

I na kraju, pokušat ćemo napraviti zaključak na temelju ovog izlaganja i obrade, te sažeti sve što se može konstatirati u kratkim crtama.

2. MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE

U ovom radu osvrnuti ćemo se na pravo međunarodnih organizacija i to specijalnije, na pravo nevladinih međunarodnih organizacija. Međutim, kako bi mogli uopće raspravljati o pravu nevladinih međunarodnih organizacija, moramo se prvo upustiti u raspravu o pravu međunarodnih organizacija uopće, odnosno moramo raspraviti širi pojam kako bi mogli adekvatno obrazložiti onaj uži.

2.1 Pojam

Za razliku od međunarodnih kongresa i konferencija te drugih oblika povremene suradnje više država, međunarodne organizacije su institucionaliziran i trajniji oblik suradnje njihovih država članica u izvršenju nekih zajednički postavljenih ciljeva.¹ Prema ovoj tvrdnji mogli bi zaključiti kako su međunarodne organizacije jedan viši, čvršći oblik suradnje koje nadilaze pojedine diplomatske odnose više država, te koje zapravo postaju zasebne institucije različite od samih država. Međutim, ipak ne možemo se složiti s konstatacijom da ovo vrijedi za sve međunarodne organizacije, jer kako ćemo kasnije vidjeti, one uključuju i međunarodne nevladine organizacije, a u kojima ne moraju nužno biti članovi države.

Sve do danas pozitivno međunarodno pravo ne poznaje nijednu općeprihvaćenu definiciju međunarodnih organizacija, pa je njihovo određenje zapravo prepušteno međunarodnopravnoj doktrini. Tako bi, parafrizirajući Fitzmauriceovu definiciju međunarodne organizacije (izrađenu u kontekstu kodifikacije prava međunarodnih ugovora u krilu Komisije Ujedinjenih naroda za međunarodno pravo) nju mogli definirati kao udruženje država (ali i drugih međunarodnopravnih subjekata), osnovano u pravilu na temelju međunarodnog ugovora - "ustava" organizacije, koje ima stalne organe i osobnost odvojenu od one svojih članica, kao i vlastiti djelokrug, ciljeve i funkcije. Međunarodne su organizacije stoga, za razliku od država, neteritorijalni subjekti međunarodnog prava. Štoviše, moglo bi se reći da je teritorijalna uvjetovanost međunarodnopravnog subjektiviteta države kod međunarodnih organizacija zamijenjena funkcionalnom uvjetovanošću uobličenoj upravo u institucionalizaciji međunarodne suradnje među državama.²

¹ Degan, Vladimir Đ.; Međunarodno pravo; Školska knjiga, Zagreb, 2011.; 405. str.

² Lapaš D., Međunarodna organizacija kao stranka međunarodnog spora; Sveučilište u Zagrebu; 2011., 715-716 str.

Dakle, za razliku od nacionalnih subjekata, država, kojima je jedan od primarnih konstitutivnih elemenata upravo teritorij na kojem suvereno vlada, kod međunarodnih organizacija nije bit na samome teritoriju odnosno području na kojem djeluje međunarodna organizacija, već njezini ciljevi, djelovanje i funkcija koji su zapravo glavna nit vodilja neke međunarodne organizacije. Naravno, poput svega, ni za sve međunarodne organizacije ne možemo s potpunom sigurnošću reći da im teritorij nije bitan element pogotovo kad znamo da postoje mnoge regionalne organizacije koje djeluju samo na području nekog kontinenta ili regije te se može reći da je teritorijalna uvjetovanost djelomice dio same konstrukcije takve organizacije.

Može se zaključiti koji su konstitutivni elementi međunarodnih organizacija: 1/ Ustanovljene su međunarodnim ugovorom koji je „ustav“ takve međunarodne organizacije. 2/ Stalni organi međunarodne organizacije kao njezin konstitutivni element zapravo su izraz institucionalizacije međudržavne suradnje kojom je takva organizacija i nastala. 3/ Članstvo organizacije, kojeg čine prvenstveno države okupljene oko cilja organizacije, također je njezin konstitutivni element. No, u njezinu se članstvu mogu naći i druge međunarodne organizacije, pa i drugi subjekti međunarodnog prava. 4/ Međunarodna organizacija ima vlastitu pravnu osobnost, odvojenu od država članica. 5/ Djelokrug i ciljevi funkcije međunarodne organizacije utvrđeni su u pravilu „ustavom“ organizacije također su jedan od njezinih konstitutivnih elemenata.³

Dakle, i međunarodne organizacije imaju konstitutivni akt s kojim se osnivaju, baš kao i države, međutim u pravilu to neće biti ustav već međunarodni ugovor, iako su moguće i iznimke. Iz tog ustava organizacije crpe svoju pravnu osobnost te donose odgovarajuće interne i druge akte s kojima ustrojavaju razne njezine organe i djelovanja. Prvotno, članovi međunarodnih organizacija su države, međutim vidjet ćemo kasnije i ne samo države i ne isključivo države. Također, kao jedan od najvažnijih elemenata jest cilj međunarodne organizacije, poglavito ako uzmemo u obzir funkcionalističku teoriju koja nam govori da je upravo cilj bit same međunarodne organizacije.

U nastavku ćemo obraditi pojedine teorije koje se u praksi susreću, odnosno različite definicije međunarodnih organizacija.

³ Lapaš, D.; Pravo međunarodnih organizacija; Narodne novine, Zagreb, 2011.; 6 str.,

2.1.1 Funkcionalistička teorija

Međunarodne organizacije, za razliku od država, neteritorijalni su subjekti međunarodnog prava. Moglo bi se, stoga, reći da je teritorijalna uvjetovanost međunarodnog pravnog subjektiviteta države kod međunarodnih organizacija zamijenjena funkcionalnom uvjetovanošću uobličenoj upravo u institucionalizaciji međunarodne suradnje među državama. Pa iz toga proizlazi i funkcionalna teorija, odnosno da je razlog pojave i svrhu postojanja međunarodnih organizacija upravo u postizanju ciljeva, ili drugim riječima, u ostvarenju interesa članova međunarodne organizacije zbog kojih su ju oni, uostalom i osnovali.⁴

Zbilja, međunarodne organizacije često nisu uvjetovane teritorijalnim granicama, odnosno organizirane su po principu funkcije, svrhe, ili nekog cilja (npr. UNICEF, CARITAS i dr.). Međutim, bilo bi pogrešno zaključiti da je funkcionalistička teorija jedina koja je ispravna, pogotovo imajući na umu da su međunarodni odnosi puno kompleksniji od nacionalnih te su isprepleteni različitim interesima, pa tako i financijama, vjerskim predznakom i slično, pa ovu konstataciju da je cilj glavna vodilja treba ipak uzeti pod određenom rezervom.

2.1.2 Realistička teorija

Realistička teorija dijeli s funkcionalističkom shvaćanje države kao o središnjem međunarodnom subjektu, baš kao i uvjerenje o izvornoj anarhičnosti međunarodne zajednice vođene tek egoističnim interesima država. Također, pristaše realističke teorije dijele i uvjerenje u sposobnosti država da u međunarodnim odnosima djeluju racionalno te ostvaruju svoje interese kroz međunarodne organizacije. Međutim, realistička ne proizlazi iz uvjerenja da je suradnja među državama kroz organizacije sposobna spriječiti ratove i sl., pa tako ne vjeruju za razliku od funkcionalista u međunarodnu integraciju i stvaranju svjetske vlade.⁵

Ipak, po mišljenju autora, teško se može reći da trendovi u zadnjih nekoliko desetljeća ne idu baš u tom smjeru, stvaranja jedne ogromne svjetske vlade koja bi okupljala sve države, kontinente svijeta. U Europi je Europska Unija, koja unatoč svim svojim poteškoćama i problemima integracije, upravo pravi primjer tog smjera, koji pokušava ujediniti Europu u neku buduću federaciju država. Vidljivi su i isti trendovi i na dalekom istoku (ASEAN) i zapadu (Organizacija američkih država), pa i jugu (Afrička Unija), iako njih sve možemo

⁴ *Ibidem*; 6 str.

⁵ *Ibidem*, 7-8 str.

smatrati daleko manje integrirane i s puno više poteškoća od EU, ali ipak s velikim integrativnim potencijalom.

2.1.3 Disagregacionistička teorija

Disagregacionistička teorija, bitno se razlikuje od gore navedenih funkcionalne i realističke. Ona negira državno-centrični pristup međunarodnoj zajednici. Države nisu neke monolitne tvorevine, već su i same sastavljene od različitih interesnih grupa. Stoga i međunarodne organizacije održavaju taj pluralizam.⁶

Naravno, svaka država se sastoji od različitih interesnih grupa. Međutim, može se reći da nisu samo države sastavljene od različitih interesnih grupa, već svaka društvena organizacija koja se sastoji od ljudi. Prema tome, može se reći da je država zbilja skup različitih interesa i grupa ljudi koje su podložne promjenama, pa tako možemo najbolje vidjeti kako promjena političke klime u Ujedinjenom Kraljevstvu može znatno utjecati na njezinu međunarodnu poziciju, kao što je napuštanje Europske Unije, što je zasigurno veliki udarac Europskoj Uniji koja se i sama može znatno izmijeniti pa čak i raspasti nakon takvih tektonskih promjena kao što je napuštanje jedne od najvažnijih članica.

Međutim, to i dalje ne znači da se sve međunarodne organizacije ne okupljaju oko neke zajedničke funkcije i cilja, odnosno njihovih najvažnijih ciljeva, koji su i sami podložni promjenama, odnosno, ne znači da je glavni sukob međunarodnih organizacija različit od cilja i njezinih članica koje je tvore.

2.1.4 Kritička teorija

Kritička teorija ima mnogo zamjerki ostalim teorijama. Zamjera eurocentričnost i uopće promatranje međunarodne zajednice kroz prizmu nasljeđa stare Grčke i Rima, zanemarujući ostale civilizacijske sustave u svijetu. Suprotstavlja se standardima i nametnutim mišljenjima i sustavima zapadnih civilizacija i bogatih država kao dominantnih u međunarodnom pravu.⁷

Iako vrijedna spomena, na ovoj teoriji se ne bi previše zadržavali, jer je ista više usmjerena na korekciju svih ostalih nego samom definiranju pojma međunarodnih organizacija.

⁶ *Ibidem*, 7-8 str.

⁷ *Ibidem*, 9-10 str.

2.1.5 Konstruktivna teorija

Konstruktivistički pristup temelje međunarodnog prava, baš kao i međunarodnih organizacija, vidi u „transnacionalnim vrijednostima“ koje dijele jednako države, kao i pojedinci ili uopće svi drugi sudionici odnosa u međunarodnoj zajednici. Za pristaše konstruktivističkog pristupa međunarodne organizacije nisu tek puko sredstvo u ostvarenju interesa svojih država članica, već i one same bitno oblikuju interese tih država. Oni tu vide svojevrstu interakciju – dvosmjerni proces u kojem međunarodne organizacije nisu „egzogeni“ fenomeni u odnosu na svoje države članice, već s njima dijele i zajedničko počelo u društvenim odnosima i vrijednosti u međunarodnoj zajednici.⁸

Moglo bi se konstatirati da je ova teorija inkluzivnija od svih ostalih do sada spomenutih. Prikaz dvosmjernog međusobnog utjecaja na relacija međunarodna organizacija-države možda najbolje opisuje današnju situaciju u svijetu, pa se čini i najrealnijom. Naime, međunarodni odnosi su jako kompleksi ni komplicirani te su prožeti s raznim interesima kako država članica, ali tako i velikih korporacija koje dobivaju sve veći značaj i utjecaj. Tako jedan Apple ima veći politički i ekonomski utjecaj od Republike Hrvatske, te je danas jako teško dati procjenu tko ima veći utjecaj, države članice, korporacije, neprofitne organizacije ili same međunarodne organizacije koje, ne zaboravimo, ipak imaju svoju pravnu osobnost. Nekad će se politika članova neke međunarodne organizacije razlikovati od njihovih nacionalnih matica, kao npr. Poljska koja ne podupire gosp. Tuska, koji je bio na svim bitnim funkcijama Poljske prije nego li je poslao snažna figura Europske Unije. Upravo na ovom primjeru vidljiva je sama kompleksnost međunarodnih organizacija, pa tako nije lako utvrditi da li je cilj, teritorij ili interes pretežito najbitnija okosnica odnosa.

Ipak, prilikom oblikovanja pojma treba uzeti u obzir sve teorije i smjerove, pa bi se definicija međunarodnih organizacija trebala nalaziti negdje na međi svih navedenih teorija, što je u skladu s našim dosadašnjim izlaganjem kojim zapravo želimo prikazati da su međunarodne organizacije veoma širok inkluzivni pojam koji ne možemo definirati usko s par rečenica, već je potrebno ostaviti dovoljno prostora da u njih mogu ući sve organizacije koje se mogu smatrati međunarodnima.

⁸ *Ibidem*, 10 str.

2.2 Podjela međunarodnih organizacija

Postoji više objektivnih kriterija na temelju kojih možemo podijeliti međunarodne organizacije, pa ćemo navesti neke najvažnije.

2.2.1 Vladine i nevladine međunarodne organizacije

S gledišta međunarodnog prava najvažnija je podjela na vladine (međudržavne) i na nevladine međunarodne organizacije (NGO: non-governmental organizations).⁹

Tzv. vladine organizacije osnivaju države i one su im jedini pravi članovi. U nekima od njih nisu neposredno učlanjene države, nego odnosna i državna tijela ili organizacije (središnje banke, željezničke uprave i sl.)¹⁰

Vladine organizacije okupljaju subjekte tzv. javnog sektora, u prvom redu države, ali i druge međuvladine organizacije, a katkad i druge subjekte međunarodnog prava, dok nevladine organizacije u svom članstvu imaju subjekte tzv. „privatnog sektora“ (npr. pojedince, nevladine udruge iz različitih država, ili čak druge međunarodne nevladine organizacije)¹¹

Možemo kazati da kad se spomenu međunarodne organizacije danas se prvo misli na vladine međunarodne organizacije poput UN-a koja je najveća organizacija koja uključuje gotovo sve države svijeta u jednu organizaciju. Njihove su članice države koje su i konstituirale međunarodnu organizaciju te na temelju međunarodnog ugovora organizirali neke njezine organe, a sve kako bi mogli lakše postići zajedničke ciljeve svih država članica, a to su redovito neki interesi za opće dobro poput mirovnih misija, smanjenja stakleničkih plinova i sl.

Nevladine organizacije imaju prostor djelovanja širi od jedne države, ali ih ne osnivaju niti su u njih učlanjene države. Članovi su im ili pojedinci iz više država, ili srodna tzv. nacionalna društva ili udruge pojedinaca iz više država.¹² O ovim organizacijama ćemo se posebno detaljno pozabaviti u drugom dijelu ovog rada, pa se na njima sada nećemo dulje zadržavati.

⁹ Degan, Vladimir Đ.; Međunarodno pravo; Školska knjiga, Zagreb, 2011.; 408. str.

¹⁰ *Ibidem*

¹¹ Lapaš, D.; Pravo međunarodnih organizacija; Narodne novine, Zagreb, 2011.; 15 str.

¹² Degan, Vladimir Đ.; Međunarodno pravo; Školska knjiga, Zagreb, 2011.; 408. str.

2.2.2 Opće i specijalizirane međunarodne organizacije

Prema opsegu nadležnosti, sve međunarodne organizacije možemo podijeliti na uvjetno rečeno opće i na one specijalizirane. Do danas nije stvorena ni jedna međunarodna organizacija koja bi bila nadležna za sva moguća pitanja međunarodnih odnosa. Ipak, općim organizacijama nazivamo i one koje se bave političkim, ekonomskim i socijalnim pitanjima, problemima mirnoga rješavanja sporova i po potrebi drugim pitanjima.¹³

Opće su dakle sve one organizacije čija nadležnost nije usko specijalizirana. Prije Drugoga svjetskog rata to je bila Liga naroda. Danas je najbolji primjer takve opće organizacije Organizacija ujedinjenih nacija. Ali to su i neke regionalne organizacije poput Organizacije američkih država, Afričke unije i Vijeća Europe.¹⁴

Naprotiv, specijalizirane su organizacije sve one koje su svojim ugovorom-ustavom ovlaštene da djeluju u nekoj specijaliziranoj kategoriji. To su danas sve specijalizirane ustanove (agencije) Ujedinjenih nacija poput Međunarodne organizacije rada, Međunarodne organizacije za civilno zrakoplovstvo i druge.¹⁵

2.2.3 Univerzalne i regionalne međunarodne organizacije

Prema prostoru na kojem djeluju međunarodne organizacije, ali i po članstvu koji su članovi organizacije, možemo razlikovati univerzalne i regionalne organizacije.

Razlika se ne temelji nužno na brojnosti članstva već na širi njegove geografske zastupljenosti.¹⁶

Univerzalnim organizacijama nazivamo zapravo sve one kojima je cilj okupiti sve države svijeta i koje su, dakle, otvorene državama iz svih dijelova našega planeta. Među ostalima, njima pripadaju sve specijalizirane ustanove Ujedinjenih nacija.¹⁷

Regionalne organizacije obuhvaćaju uži krug država. One su pod određenim uvjetima otvorene na pristup zemljama iz određene regije ili subregije. Ali i taj pojam treba uzeti uvjetno.¹⁸

¹³ *Ibidem* 409 str.

¹⁴ *Ibidem* 410 str.

¹⁵ *Ibidem*

¹⁶ Lapaš, D.; Pravo međunarodnih organizacija; Narodne novine, Zagreb, 2011.; 15 str.

¹⁷ Degan, Vladimir Đ.; Međunarodno pravo; Školska knjiga, Zagreb, 2011.; 410. str.

¹⁸ *Ibidem*

2.2.4 Deliberativne i supranacionalne

S pravnoga gledišta među najvažnijima je podjela organizacija prema stupnju ovlasti i domašaju odluka koje donose njihovi organi. Danas su daleko najbrojnije tzv. deliberativne organizacije, koje koordiniraju uzajamnu suradnju svojih novih država članica. U njihovim se organima raspravlja o pitanjima koja su na dnevnom redu, usuglašuju se gledišta i nakon toga se većinom glasova donose zaključci, najčešće u obliku pravno neobvezujućih preporuka („rezolucija“).¹⁹

Supranacionalne (nacionalne) organizacije danas su iznimno rijetke. To je danas praktično jedina Europska unija, nastala ujedinjavanjem triju zajednica: Europske zajednice za ugljen i čelik, Europske ekonomske zajednice i Europske zajednice za atomsku energiju. U oblastima veoma uskih i precizno određenih nadležnosti države članice prenijele su na zajedničke organe Unije određeno pravo da donose određene odluke koje se neposredno primjenjuju na području svih država članica (primjerice uredbe EU imaju izravnu primjenu). Europska unija nije naddržavna organizacija jer bi tada bila federacija država. Nazivamo je supranacionalnom jer se u nekim crtama približava klasičnoj konfederaciji. Ne možemo je svrstati u konfederacije jer među svojim nadležnostima nema zajedničku obranu država članica.²⁰

Možemo zaključiti da supranacionalnost znači da se ova organizacija nalazi negdje između definicija, te je zapravo vrlo nova i tek u fazi nastajanja. Međutim, mnogi smatraju da je Europska Unija kao jedina takva organizacija zapravo samo federacija u nastajanju, te da će u budućnosti biti sve veći trend integracije u jednu veliku federativnu državu poput SAD-a, što smatra i autor ovog teksta. Stoga možda i ova definicija ne bude imala smisla u budućnosti ako zbilja dođe do takvih promjena. Dapače, mnogi se pitaju hoće li doći do potpune integracije u jednu mega državu ili će se Europska Unija raspasti kao takva, stoga možemo reći da je supranacionalnost samo jedna privremena pojava razvoja.

2.2.5 Otvorene i zatvorene međunarodne organizacije

Razlikuju se po tome jesu li otvorene za ulazak u svoje članstvo svim državama ili su ograničene po nekom unaprijed određenom objektivnom kriteriju.²¹

¹⁹ *Ibidem* 411 str.

²⁰ *Ibidem* 411 str.

²¹ Lapaš, D.; Pravo međunarodnih organizacija; Narodne novine, Zagreb, 2011.; 16 str.

Ako uzmemo u obzir gornji kriterij, UN bi bio otvorena međunarodna organizacija, dok bi zatvorena mogla biti OPEC.

Za kraj je potrebno konstatirati da postoje još mnoge podjele, međutim ne smatramo da je potrebno svaku od njih posebice spominjati jer ne spadaju u one koje se koriste svakodnevno kao distinktivni ključ za razlikovanje različitih međunarodnih organizacija, stoga smo ih za potrebe ovog rada izostavili.

2.3 Organi međunarodnih organizacija

Svaka organizacija ima jedan ili više stalnih organa. Stalni administrativni organ djeluje kontinuirano, dok se politički i drugi izvršni organi mogu sastojati od predstavnika država članica koji se povremeno sastaju. Moguće je da su predstavnici država članica u nekima od tih organa stalno na okupu kako bi se sastajali kad se god za to pojavi potreba (npr. Vijeće sigurnosti UN-a). Svaka organizacija ima i jedan „plenarni organ“ (skupštinu, konferenciju) u kojemu su zastupljene sve njezine države članice, a koji se sastaje na redovita i, po potrebi na izvanredna zasjedanja.²²

Stalni su organi jedan od konstitutivnih elemenata međunarodne organizacije. Oni su dokaz institucionalizacije međunarodne suradnje njezinih članova koja je, ustvari, bit međunarodne organizacije, pa tako i razlikuju međunarodnu organizaciju od, primjerice, tek periodičkih sastanaka država okupljenih oko nekog cilja. Kroz organe organizacija ostvaruje svoje funkcije zbog kojih i postoji. Međunarodna organizacija mora stoga imati barem jedan stalni organ, no u praksi ih je uvijek više. Gotovo svaka organizacija ima barem tri organa: plenarni, skupštinski gdje sudjeluju svi članovi, izvršni, operativni organ užeg sastava te administrativno-tehnički organ, a katkad imaju i sudske organe.²³

Plenarni organi su oni u čijem sastavu sudjeluju sa svojim predstavnicima članovi organizacije. U pravilu svaka organizacija ima takav organ.²⁴ Plenarni organi su zapravo skupštine, nešto slično saboru u kojem sudjeluju svi predstavnici članica. Zapravo svi ostali organi odgovaraju plenarnim organima, osim ako je to drugačije određeno ustavom ili ugovorom međunarodne organizacije.

²² Degan, Vladimir Đ.; Međunarodno pravo; Školska knjiga, Zagreb, 2011.; 405. str.

²³ Lapaš, D.; Pravo međunarodnih organizacija; Narodne novine, Zagreb, 2011.; 55 str.

²⁴ *Ibidem* 56. str.

Kontinuitet rada međunarodne organizacije između zasjedanja plenarnog organa u pravilu održavaju organi organizacije u kojem sudjeluje ograničeni broj članova. U pravilu su to izvršni organi. Takav uži sastav omogućuje brže djelovanje takvih operativnih organa međunarodne organizacije.²⁵

Izvršni organ međunarodne organizacije možemo usporediti s vladom u državi, koja odgovara saboru, ali efektivno obavlja veliki dio poslova sama, te predlaže zakone i ostale akte. Upravo tako djeluju i izvršni organi međunarodnih organizacija.

Pomoćni organi u pravilu nisu predviđeni samim ustavom, već ih naknadno na temelju ovlaštenja osnivaju glavni organi organizacije.²⁶

Administrativno-tehnički organi u pravilu spadaju među glavne organe, sa zadaćom da održavaju kontinuitet djelovanja. Uglavnom nose nazivno tajništvo i sl. Glavna funkcija im je koordinacija međunarodnih subjekata-članova.²⁷

Sudski i kvazisudski organi često zaslužuju biti promatrani kao samostalne međunarodne institucije, prije no tek organi neke međunarodne organizacije.²⁸

2.4 Pravna osobnost međunarodnih organizacija

Svaka međunarodna vladina organizacija osnovana je međunarodnim ugovorom između država. Ti su ugovori ustavni akti za pojedinu međunarodnu organizaciju.²⁹

Ti ugovori-ustavi u isto vrijeme potpisuju prava i dužnosti država članica organizacije u pitanju, i to u njihovim međusobnim odnosima, u odnosima prema trećim državama, glede njihova sudjelovanja u radu organa organizacije i glasovanja, glede plaćanja dijela troškova organizacije i drugo.³⁰

Pravo svake međunarodne organizacije ravna se prvenstveno prema vlastitom konstitutivnom aktu – „ustavu“ te organizacije, a tek podredno prema pravilima općega međunarodnoga prava (kao *lex generalis*).³¹

²⁵ *Ibidem* 59 str.

²⁶ *Ibidem* 60. str.

²⁷ *Ibidem* 62 str.

²⁸ *Ibidem* 63. str.

²⁹ Degan, Vladimir Đ.; Međunarodno pravo; Školska knjiga, Zagreb, 2011.; 405. str.

³⁰ *Ibidem* 406. str.

³¹ Lapaš, D.; Pravo međunarodnih organizacija; Narodne novine, Zagreb, 2011.; 2. str

Postavši nositeljem prava i obveza neposredno po pravilima međunarodnog prava, međunarodne organizacije stječu međunarodnu pravnu sposobnost što je u teoriji prava nužan element pravne osobnosti u svakom, pa tako i u međunarodnome pravnom sustavu. Također, međunarodne su organizacije svojim faktičkim ulaženjem u pravne odnose s drugim subjektima međunarodnog prava, prvenstveno državama, potvrdile i postojanje neposredne djelatne sposobnosti u međunarodnopravnom sustavu, u prvom redu ostvarenjem sposobnosti sklapanja međunarodnih ugovora, te ostvarenjem prava poslanstva.³²

Pravna osobnost je zapravo jedna od najvažnijih segmenata svih međunarodnih organizacija jer upravo ona omogućuje samostalnost u djelovanju kao posebnog subjekta međunarodnopravnih odnosa. Zapravo vrlo često će međunarodna organizacija donositi odluke koje ne odražavaju stajalište svih članova iste. Ona omogućuje i sve ostale sposobnosti poput poslovne i deliktne sposobnosti. Stjecanje prava i obveza je krucijalno i upravo to čini međunarodnu organizaciju bitnim faktorom djelovanja.

Međunarodna organizacija ima vlastitu pravnu osobnost, odvojenu od one država članica. Stoga, pravna osobnost međunarodne organizacije već trenutkom njezina osnivanja biva odvojena od država koje su je osnovale. Pravna osobnost međunarodne organizacije postaje time zapravo kvalitativno različita od puke ukupnosti osobnosti njezinih država članica. Ipak, važno je u kontekstu ovoga rada napomenuti da su međunarodne organizacije, poput država, subjekti međunarodnog prava obilježeni suverenosti, pa stoga, osim *iure gestionis*, mogu djelovati i *iure imperii* kada, baš kao i države, načelno uživaju imunitet od zahvata organa vlasti ma koje države ili uopće drugoga međunarodnopravnog subjekta.³³

S druge pak strane, odnos pravne osobnosti međunarodnih organizacija u međunarodnome pravu prema osobnosti država članica počeo je uvelike sličiti položaju pravne osobe u unutarnjim pravnim sustavima država. Pretpostavka, naime i pravnog subjektiviteta međunarodnih organizacija u međunarodnom pravu postala je odvojenost njihove međunarodne pravne osobnosti od one država članica.³⁴

U svakom slučaju, moguće je prihvatiti stajalište koje međunarodnopravnu osobnost bilo kojega subjekta međunarodnog prava ne vezuje uz potrebu njezina priznanja od strane drugih međunarodnopravnih subjekata jer tko bi tada bio priznao prvog međunarodnog subjekta? Naprotiv, međunarodnopravna osobnost svakoga subjekta međunarodnog prava

³² *Ibidem* 25. str.

³³ Lapaš D., Međunarodna organizacija kao stranka međunarodnog spora; Sveučilište u Zagrebu; 716. str.

³⁴ Lapaš, D.; Pravo međunarodnih organizacija; Narodne novine, Zagreb, 2011.; 26. str.

rezultat je faktičkog stjecanja međunarodnih subjektivnih prava i obveza, dakle međunarodne pravne, a onda i djelatne sposobnosti u međunarodnoj zajednici.³⁵

Dakle, ponovno ističemo kako je pravna sposobnost temelj svakog djelovanja međunarodne organizacije te kako bez nje nema ni same međunarodne organizacije. Iz nje proizlaze sve ostale sposobnosti, te kroz nju organizacija može ostvarivati ciljeve zbog kojih je izvorno i konstituirana.

Priznanje od strane država se najčešće daje konkludentno, bilo zahtjevom za primitkom ili faktičkim ulaskom u međunarodnopravne odnose države nečlanice s odnosnom međunarodnom organizacijom.³⁶

Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora između država i međunarodnih organizacija ili između međunarodnih organizacija iz 1986. izrijeком je potvrdila pravo međunarodnih organizacija na sklapanje međunarodnih ugovora, uvelike tako kodificirajući običajnopravna pravila koja su se dotad već bila razvila u međunarodnoj praksi.³⁷

Smatramo da smo dovoljno opširno zakročili u međunarodne organizacije u širem smislu riječi da možemo prijeći na glavnu temu, koja je zapravo poseban dio šireg pojma, a to su nevladine međunarodne organizacije.

3. NEVLADINE MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE

3.1 Razlika između nevladinih i vladinih međunarodnih organizacija

Pođemo li od naše definicije međunarodne organizacije kao entiteta osnovanog međunarodnim ugovorom čije je članstvo sastavljeno od javnopravnih subjekata međunarodnog prava i koji posjeduje stalne organe i pravnu osobnost odvojenu od one država članica, uvidjet ćemo ključne karakteristike koje razgraničavaju međunarodne organizacije od međunarodnih nevladinih organizacija. Osnivanje putem međunarodnog ugovora predstavlja kriterij kojim možemo razgraničiti gotovo sve međunarodne organizacije od međunarodnih nevladinih organizacija. Spomenuti kriterij zadovoljavaju u pravilu sve međunarodne

³⁵ *Ibidem* 27-28. str.

³⁶ *Ibidem* 29. str.

³⁷ *Ibidem* 30. str.

organizacije osim nekoliko iznimki, dok niti jedna međunarodna nevladina organizacije ne zadovoljava spomenuti kriterij s obzirom da niti jedna nije osnovana međunarodnim ugovorom.³⁸

Sukladno postojećoj “tradicionalnoj” podjeli međunarodnih organizama prvo ćemo definirati međunarodne (međuvladine) organizacije i međunarodne nevladine organizacije.

Međuvladina organizacija tako predstavlja organizaciju osnovanu putem međunarodnog ugovora, čije je članstvo sastavljeno od javnopravnih subjekata međunarodnog prava, i koja posjeduje stalne organe i pravnu osobnost odvojenu od osobnosti njenih članova. S druge pak strane, međunarodna nevladina organizacija je organizacija koja je međunarodna po svome članstvu, nevladina po članstvu i djelovanju, te neprofitna po svojim ciljevima.³⁹

Članstvo sastavljeno od javnopravnih subjekata međunarodnog prava predstavlja drugi kriterij kojim možemo poprilično efikasno razgraničiti međunarodne organizacije od međunarodnih nevladinih organizacija, s obzirom da potonje organizacije ne zadovoljavaju spomenuti kriterij. Naime, članstvo međunarodnih organizacija sastoji se isključivo od država i drugih subjekata međunarodnog prava iz tzv. javnog sektora, dok se članstvo međunarodnih nevladinih organizacija sastoji od subjekata iz privatnog sektora te nije teško napraviti distinkciju između ova dva tipa organizacija.⁴⁰

Prva pitanja koja se nameću vezano uz članstvo organizacija jesu pitanje tko može biti član te je li članstvo ograničeno. Članovi međunarodne međuvladine organizacije, ovisno o odredbama njezina „ustava“, mogu biti države, druge međuvladine organizacije, pa i drugi javnopravni subjekti međunarodnog prava.⁴¹

Međutim članstvo subjekata tzv. „privatnog sektora“ (pojedinaца, nevladinih organizacija i dr.), kao i javnopravnih subjekata unutarnjeg, ali ne i međunarodnog prava, oduzelo bi takvoj organizaciji značaj međuvladine organizacije (dakle međunarodne organizacije u užem smislu) te i nju pretvorilo u neki oblik međunarodne nevladine

³⁸ Runjić Lj., Međunarodnopravni subjektivitet međunarodnih organizama u suvremenom međunarodnom pravu; Veleučilište u Šibeniku, 2016.; 211. str.

³⁹ Runjić Lj., Transvladine organizacije - nova vrsta međunarodnih organizama?; Veleučilište u Šibeniku, 93 str.

⁴⁰ Runjić Lj., Međunarodnopravni subjektivitet međunarodnih organizama u suvremenom međunarodnom pravu; Veleučilište u Šibeniku, 2016.; 211. str.

⁴¹ Lapaš, D.; Pravo međunarodnih organizacija; Narodne novine, Zagreb, 2011.; 33. str.

organizacije ili barem tzv. „kvazi-nevladine organizacije“ (tzv. „quasi-nongovernmental organization“).⁴²

3.2 Pojam

Međunarodne nevladine organizacije kao i međuvladine organizacije pripadaju pojmu međunarodnih organizacija u širem smislu. Kao i u slučaju međuvladinih organizacija, u pozitivnom međunarodnom pravu ne postoji općeprihvaćena definicija međunarodnih nevladinih organizacija unatoč činjenici da međunarodne nevladine organizacije egzistiraju već godinama kao značajni akteri u međunarodnopravnom poretku. Posljedicu je da se mnogi entiteti, zbog svojih sličnosti s međunarodnim nevladinim organizacijama, svrstavaju među te organizacije. Proteklih godina svjedoci smo da usporedno s povećanjem utjecaja važnosti međunarodnih nevladinih organizacija u međunarodnim odnosima raste i zanimanje međunarodnopravne doktrine za njih.⁴³

Teško je naći pravu definiciju kojom bi se zadovoljilo sve poglede na nevladine međunarodne organizacije. Uzimajući pravni i sociološki pristup, možemo kazati kako su to formalne (profesionalne) nezavisne društvene organizacije čiji je glavni cilj promoviranje zajedničkih ciljeva na nacionalnoj ili međunarodnoj razini. One su društveni akteri jer dolaze iz privatnog sektora. Njihovi članovi su pojedinci, ili neki lokalni, regionalni ili nacionalni organi koji su također sastavljeni od pojedinaca. Nvladine organizacije promoviraju svoje ciljeve koji su često od općeg dobra, od čega bi trebali profitirati svi, odnosno cijela međunarodna zajednica. One su često profesionalne jer imaju plaćeno osoblje koji su posebno educirani za pojedine poslove, ali su u svojoj suštini neprofitne organizacije. Također, moglo bi se reći da su nezavisne jer se primarno financiraju iz članarina, a u manjem dijelu od državnih institucija, a više od privatnih donacija, pa manje i ovise o državama. Također, formalne su zato što su često vrlo jasno i dobro organizirane s čvrstom strukturom i podjelom unutar same organizacije.⁴⁴

Pojam „međunarodna nevladina organizacija“ prvi put se u međunarodnom pravu izrijeком spominje u 1945. godini u Povelji Ujedinjenih naroda, usprkos činjenici što su se

⁴² *Ibidem*

⁴³ Runjić Lj., Međunarodnopravni subjektivitet međunarodnih organizama u suvremenom međunarodnom pravu; Veleučilište u Šibeniku, 2016.; 206. str

⁴⁴ Martens K., *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations* Vol. 13, No. 3, September 2002 (© 2002) *Mission Impossible? Defining Nongovernmental Organizations*, str. 282

prve moderne međunarodne nevladine organizacije pojavile već početkom 19. stoljeća (npr. Britansko i međunarodno društvo protiv ropstva osnovano 1823.). Do pojave UN-a postojali su različiti nazivi za međunarodne nevladine organizacije, od kojih je najčešći bio naziv „privatne organizacije“, korišten službeno i u Ligi naroda. Cilj uvođenja novog izraza je bilo razgraničavanje dvaju tipova međunarodnih organizacija. Međutim, pojam „međunarodna nevladina organizacija“ ubrzo se proširio i izvan konteksta UN-a postavši općeprihvaćen.⁴⁵

Nevladine organizacije su imale vrlo važnu ulogu u sveukupnom napretku ljudskih prava još od ranih 1800tih. Bile su fokusirane na istrebljenje ropstva i humanitarnu pomoć prilikom oružanih sukoba. U zadnjih nekoliko desetljeća vidljivo je da su nevladine organizacije sve više upletene u sve zamršenije međunarodne odnose, pa je tako i njihova politički utjecaj porastao, kako na međunarodnoj razini, tako i na nacionalnoj razini. Izvorno su nevladine organizacije bile idealističke i neprofesionalne skupine volontera, ali su postepeno jačale, postale profesionalne i učinkovite, te su tako postale prepoznate i od međunarodne zajednice, pogotovo u poboljšanju ljudskih prava. Neke zemlje u tranziciji su imale ogromne koristi upravo od nevladinih organizacija, kao što je Južna afrika nakon sloma apartheida. Danas je tendencija njihovom jačanju pa su neke nevladine organizacije postale jače i od puno samih država, pa tako imaju veće proračune, utjecaj i prepoznatljivost.⁴⁶

Neke od nevladinih međunarodnih organizacija mogu biti od znatnog političkog značenja. Među njima su interparlamentarna unija, Svjetska sindikalna federacija, Međunarodna federacija bivših boraca, Svjetska federacija društava za Ujedinjene nacije i dr. Postoji niz međunarodnih udruga koje okupljaju znanstvenike i znanstvena društva različitih zemalja. Iz oblasti međunarodnog prava najugledniji je Institut za međunarodno pravo, te po članstvu masovnije, Svjetsko udruženje za međunarodno pravo. Ali postoje slične organizacije iz drugih pravnih znanosti te drugih znanstvenih disciplina.⁴⁷

Niz međunarodnih sportskih saveza propisuje pravila igre i pravila sportskih natjecanja. Iako ta pravila nisu pravne naravi, u načinima njihova usvajanja, tumačenja i primjene nastaju problemi koji se rješavaju na pravni način. Niz nevladinih organizacija brine

⁴⁵ Runjić Lj., Međunarodnopravni subjektivitet međunarodnih organizama u suvremenom međunarodnom pravu; Veleučilište u Šibeniku, 2016.; 205-206 str.

⁴⁶ Kirilova Eriksson M., Manual on Human Rights Monitoring An Introduction for Human Rights Field Officers, Chapter 4, Non-Governmental Organisations, University of Oslo, str. 1

⁴⁷ Degan, Vladimir Đ.; Međunarodno pravo; Školska knjiga, Zagreb, 2011.; 409. str.

se o zaštiti i uzgoju životinja, a postoje kolekcionarske i druge organizacije koje propisuju pravila o međunarodnim izložbama.⁴⁸

Proces globalizacije donio je korjenite promjene. Tradicionalno poimanje suvereniteta sve se više odvaja od društvene stvarnosti. Gubi se razlika između unutarnje i vanjske politike, dolazi do internacionalizacije političkog odlučivanja. Međunarodne organizacije donose odluke za koje se prije smatralo da pripadaju u isključivu nadležnost država. Nejednakost među državama članicama postala je uobičajenom u međunarodnim organizacijama. Dominacija država u međunarodnim organizacijama sve je više ugrožena od nevladinih organizacija i multinacionalnih korporacija. Tako, primjerice, iako nemaju formalno pravo glasa, organizacije domorodačkih naroda sudjeluju u radu arktičkog vijeća, a utjecaj industrije je prisutan u provođenju Montrealskog protokola. Na području trgovinske politike, također, postoje primjeri izbjegavanja koncepta suvereniteta. Primjerice, članicama Svjetske trgovinske organizacije mogu postati države i ekonomske slobodne zone koje uživaju potpunu neovisnost u vođenju vanjskotrgovinskih poslova. Djelovanje međunarodnih ekonomskih organizacija: Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), Svjetske banke i Svjetske trgovinske organizacije pokazuje se osobito spornim u pogledu nametanja uvjeta državama, iako do intervencija dolazi na zahtjev samih vlada, koje danas imaju suženi prostor za nacionalnu ekonomsku politiku.⁴⁹

Na temelju postojećih definicija međunarodnih nevladinih organizacija, možemo pobliže odrediti pojam. Nedržavni odnosno nevladin karakter predstavlja konstitutivni element koji je zajednički svim međunarodnim nevladinim organizacijama. Upravo glede tog elementa postoji potpuno slaganje u međunarodnopravnoj doktrini te ga nalazi u definicijama većine autora. Nvladin karakter međunarodne nevladine organizacije očituje se u činjenici da ih nisu osnovala vladina tijela ili da nisu osnovana međuvladinim sporazumom, kao i u strukturi njihovog članstva koje je prvenstveno sastavljeno od članova iz tzv. privatnog (nevladinog) sektora poput pojedinaca, nevladinih udruga i drugih međunarodnih nevladinih organizacija. Pojedini pisci pri tome nevladin karakter međunarodne nevladine organizacije proširuju i na nevladin karakter djelovanja. U praksi postoje i razne varijacije nevladinih organizacija koje se premiješaju s vladinim ili su pak pod vladinim utjecajem.⁵⁰

⁴⁸ *Ibidem*

⁴⁹ Tucak I., Globalizacija i državni suverenitet; Hrvatska javna uprava, god. 7. (2007.), br. 1.; 158-159. str.

⁵⁰ Runjić Lj., Međunarodnopravni subjektivitet međunarodnih organizacija u suvremenom međunarodnom pravu; Veleučilište u Šibeniku, 2016.; 209. str.

Međunarodni karakter organizacije predstavlja drugi konstitutivni element oko kojeg postoji slaganje u većem dijelu međunarodnopravne doktrine. Neki pisci naglasak stavljaju na međunarodni karakter strukture članstva organizacije, a drugi na međunarodni karakter djelovanja i ciljeva organizacije.⁵¹

Glede ostalih konstitutivnih elemenata međunarodnih nevladinih organizacija ne postoji opće slaganje u međunarodnopravnoj doktrini, ali mi ćemo izdvojiti neke od njih, koju su s našeg stanovišta bitni za određenje pojma. Prvenstveno je bitno izdvojiti neprofitni karakter organizacije.⁵²

Konačno, možemo izdvojiti i institucionalnu strukturu međunarodne nevladine organizacije kao njezin konstitutivni element.⁵³

Suvremeni razvojni procesi u međunarodnoj zajednici rezultirali su proliferacijom sudionika međunarodnih odnosa, posebice u smislu pojave nevladinih entiteta, u prvom redu međunarodnih nevladinih organizacija. Ti entiteti, ulaze postupno u pravne odnose s međunarodnopravnim subjektima, faktički ostvaruju elemente međunarodnopravne osobnosti koju je međunarodnopravna doktrina stoljećima vezivala tek uz entitete obilježene suverenosti. Međunarodno pravo kao normativni sustav koji pravno uređuje odnose u međunarodnoj zajednici time biva nužno suočeno s izazovom preispitivanja klasične, dvocentrične koncepcije međunarodnopravnog subjektiviteta.⁵⁴

3.2.1 Pravna osobnost nevladinih međunarodnih organizacija

Samo vladine (međudržavne organizacije mogu biti subjekti međunarodnog prava, tj. mogu imati sposobnost da budu nositelji međunarodnih prava i dužnosti. Od toga su možda izuzetak Međunarodni komitet Crvenog križa i Liga društava Crvenog križa kojima su četiri Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata iz 1949. te Protokol I. na te konvencije iz 1977. povjerili određene zadatke i ovlasti u oružanim sukobima. Ostale nevladine organizacije nisu subjekti međunarodnog prava.⁵⁵

Pravna sposobnost nevladinih organizacija je nesporna. Dakle, svojstvo entiteta da bude nositelj prava i dužnosti po pravilima međunarodnog prava. U međunarodnom pravu,

⁵¹ Runjić Lj., Međunarodnopravni subjektivitet međunarodnih organizacija u suvremenom međunarodnom pravu; Veleučilište u Šibeniku, 2016.; 209-210. str.

⁵² *Ibidem* 210. str.

⁵³ *Ibidem* 211. str.

⁵⁴ Lapaš D., Nvladini entiteti pred vratima međunarodnopravnog subjektiviteta - put k novom međunarodnom pravu?; Sveučilište u Zagrebu, 2012.; 1757. str.

⁵⁵ Degan, Vladimir Đ.; Međunarodno pravo; Školska knjiga, Zagreb, 2011.; 409. str.

međutim, klasifikacija subjekata prema opsegu pravne sposobnosti ne izgleda prikladnom. Opseg te sposobnosti u međunarodnom pravu ovisi, naime, o funkciji pojedinog subjekta u međunarodnoj zajednici pa stoga svojstvo subjekta ostvareno od nekog entiteta ne ovisi o kvantiteti prava i obveza kojih je titular. Specifičnost međunarodnog prava dolazi, međutim, do izražaja u činjenici da subjekti međunarodnog prava često raspolažu svojim vlastitim pravnim sustavima. Pritom čak ni, u međunarodnoj zajednici sve prisutniji, nevladini entiteti nisu iznimka. Njihovom emancipacijom, koja je dobrim dijelom potaknuo pojedinac, ali i međunarodne nevladine organizacije poput Međunarodnog Crvenog križa (IRC), Međunarodnog olimpijskog odbora (IOC) i dr., kojoj smo posebice svjedoci u prošlom stoljeću, međunarodno je pravo bilo stavljeno pred možda najveće iskušenje u svom razvoju: proširenje kruga svojih subjekata i/ili „pretapanje“ u globalno unutrašnje - transnacionalno pravo. Ograničiti, međutim, međunarodnopravni subjektivitet samo na krug subjekata priznatih u određenom vremenu „značilo bi zamrznuti međunarodno pravo te onemogućiti njegov daljnji razvoj. S druge pak strane, iako nesložni o njegovu sadržaju u mnogih autora postoji suglasnost o drugom elementu međunarodnopravnog subjektiviteta – djelatnoj sposobnosti.⁵⁶

Prvi pokušaji pravnog uređenja mjesta i uloge međunarodnih nevladinih organizacija u međunarodnom pravu vezani su uz početak 20. stoljeća. 40. Godine 1910. u Bruxellesu je održan Prvi svjetski kongres međunarodnih udruga na kojem je usvojena Rezolucija o pravnom režimu međunarodnih udruga, s ciljem ustanovljenja međunarodnog statusa međunarodnih nelukrativnih asocijacija.⁵⁷

Pravni temelj sudjelovanja međunarodnih nevladinih organizacija u sustavu Ujedinjenih naroda sadržan je u samoj Povelji Ujedinjenih naroda, čiji članak 71. određuje: „Ekonomsko i socijalno vijeće može poduzeti prikladne mjere za konzultacije s nevladinim organizacijama koje se bave predmetima iz njegove nadležnosti. Takve se mjere mogu utanačiti s međunarodnim organizacijama i, ako je potrebno, s nacionalnim organizacijama, nakon konzultacije sa zainteresiranim članom Ujedinjenih naroda. Taj članak značajan je ne samo zato što prvi put u međunarodno pravo uvodi pojam „međunarodnih nevladinih organizacija“ kao jedinstvene kategorije već i stoga što postavlja formalni okvir statusa tih

⁵⁶ Lapaš D., *Nevladini entiteti pred vratima međunarodnopravnog subjektiviteta - put k novom međunarodnom pravu?*; Sveučilište u Zagrebu, 2012.; 1765. str.

⁵⁷ *Ibidem*

organizacija u Ujedinjenim narodima, time i formalno priznajući međunarodne nevladine organizacije na međunarodnom planu.⁵⁸

3.2.2 Djelatna (poslovna) sposobnost međunarodnih nevladinih organizacija

Djelatnu sposobnost u međunarodnom pravu možemo definirati kao sposobnost entiteta da svojim neposrednim djelovanjem, po pravilima međunarodnog prava, proizvodi pravne posljedice u međunarodnopravnom poretku, kako one proizašle iz pravnih poslova, ili pak procesnih radnji upravljenih na zaštitu subjektivnih prava, tako i one vezane uz vlastitu odgovornost za povrede međunarodnopravnih normi, odnosno subjektivnih prava drugih. Koncept subjektiviteta u međunarodnom pravu doktrina je primarno oblikovala prema njegovu najznačajnijem subjektu - državi koja redovito raspolaže raznim aspektima djelatne sposobnosti proizašlima, dakako, iz njezine ključne uloge u međunarodnim odnosima tijekom povijesti sve do naših dana. No, već spomenuta raznolikost sudionika u tim odnosima danas, nužno dovodi u pitanje državocentrični koncept međunarodnopravnog subjektiviteta, ponajprije stoga što su, spomenuli smo već, priroda i opseg subjektivnih prava sudionika u pravno uređenim odnosima u međunarodnoj zajednici determinirani redovito njihovim osobitostima, pa time i njihovim stvarnim potrebama.⁵⁹

Pa ipak, međunarodne su nevladine organizacije, ili barem neke od njih, ostvarile i neke aspekte djelatne, kako poslovne, tako i deliktne sposobnosti u međunarodnom pravu, uglavnom svojim faktičnim ulaženjem u pravne odnose s državama pa i drugim općenito prihvaćenim međunarodnopravnim subjektima.

Poslovnu sposobnost međunarodnih nevladinih organizacija u međunarodnom pravu možemo promatrati na temelju njezinih elemenata općenito sadržanih u definicijama prisutnima u međunarodnopravnoj doktrini, poput prava sklapanja međunarodnih ugovora, stranačke sposobnosti pred međunarodnim forumima, a donekle i prava poslanstva, sposobnosti stvaranja međunarodnog prava, pa čak i tzv. „prava na rat“.⁶⁰

Pravo sklapanja međunarodnih ugovora osnovni je način na koji subjekti međunarodnog prava ulaze u međusobne pravne odnose. Ne čudi, stoga, što su i začeci tih

⁵⁸ *Ibidem* 1770. str.

⁵⁹ *Ibidem* 1781. str.

⁶⁰ *Ibidem* 1771. str.

odnosa neraskidivo vezani uz postojanje toga prava, tj. ugovorne sposobnosti na strani njihovih sudionika.⁶¹

Pravo sklapanja međunarodnih ugovora ćemo istaknuti kao najbitniju stavku poslovne sposobnosti nevladine organizacije jer zapravo tek s tim ugovorima mogu postići neke svoje bitne ciljeve.

Spomenimo na kraju i činjenicu da i same međunarodne nevladine organizacije nerijetko reguliraju svoje međusobne odnose upravo ugovornim putem.⁶²

Iz svega navedenog možemo zaključiti da su, svojim faktičnim sudjelovanjem u međunarodnim odnosima, međunarodne nevladine organizacije nesumnjivo ostvarile neki vid međunarodne ugovorne sposobnosti. Međunarodno pravo, međutim, rijetko je spremno tu sposobnost priznati kao *ius contrahendi*, a odnosne ugovore prihvatiti kao međunarodne. Pa ipak, neke od tih organizacija „probile su led“, dok ugovorna sposobnost drugih, njihovi ugovori, kao često i one same, još uvijek „čekaju“ u, za doktrinu nerazjašnjenom, statusu sui generis.⁶³

3.2.3 Stranačka sposobnost međunarodnih nevladinih organizacija

Stranačka sposobnost pred međunarodnim forumima. Svojim sudjelovanjem u međunarodnim odnosima međunarodne su nevladine organizacije postale nositeljima određenih prava i obveza prema drugim subjektima međunarodnog prava. Bez obzira na to prihvaćamo li njihov međunarodnopravni karakter, ti su odnosi nesumnjivo pravni. Njihov rezultat subjektivna su prava i obveze njihovih sudionika pa otud nužno proizlazi i potreba da se nositeljima tih prava osigura i neki oblik pravne zaštite. Otvaraju se tako postupno različiti putevi zaštite prava međunarodnih nevladinih organizacija, proizašlih iz spomenutih odnosa. Prva, međunarodnom pravu zacijelo najprihvatljivija mogućnost, jest obraćanje stranaka konkretnog ugovora ugovorenom arbitražnom sudu. Takvo rješenje često je predviđeno arbitražnim klauzulama sadržanima npr. u spomenutim ugovorima ICRC-a, pa i Federacije s različitim državama. Druga je mogućnost neposrednog iznošenja spora pred nacionalni sud tuženika.⁶⁴

⁶¹ *Ibidem* 1771. str.

⁶² *Ibidem* 1787-1788. str.

⁶³ *Ibidem* 1788. str.

⁶⁴ *Ibidem* 1789-1790. str.

3.2.4 Deliktna sposobnost međunarodnih nevladinih organizacija

Ostvarivši spomenute elemente međunarodne poslovne sposobnosti, nevladini su entiteti, u prvom redu, vidjeli smo, međunarodne nevladine organizacije, stekli sposobnost da svojim izravnim sudjelovanjem u međunarodnim odnosima na toj razini stvaraju prava i obveze, kako za sebe, tako i za druge sudionike tih odnosa. Ta sposobnost, međutim, teško je zamisliva bez njezina „naličja“ - sposobnosti entiteta da povredom međunarodnopravne norme svojim pravno relevantnim djelovanjem povrijedi subjektivno pravo drugog sudionika konkretnog pravnog odnosa, tj. drugog međunarodnopravnog subjekta – drugim riječima počini međunarodni delikt (ili kako to međunarodno pravo danas nastoji zvati: međunarodno protupravni čin). Međunarodne nevladine organizacije, što se u njihovu često prisutnom idealiziranju katkad zaboravlja, tu sposobnost nesumnjivo imaju.⁶⁵

Sve to ne samo da ukazuje na deliktnu sposobnost pa i neposrednu međunarodnu odgovornost takvih nevladinih subjekata - pojedinaca, skupina i entiteta - dokazujući time i njihovo mjesto unutar kruga adresata odnosnih sekundarnih međunarodnopravnih normi, već samim time otvara i pitanje njihove međunarodnopravne osobnosti, jer, spomenuli smo već, povrijediti međunarodnopravnu obvezu može samo onaj kome je međunarodno pravo tu obvezu bilo nametnulo te mu štoviše priznalo i sposobnost da je povrijedi.⁶⁶

Drugim riječima, svojstvo da se bude objekt sankcije nekog pravnog poretka implicira njegovu deliktnu sposobnost, a ona ga pak presumira kao neposrednog nositelja povrijeđene pravne obveze, pretvarajući ga time u pravni subjekt.⁶⁷

Smatramo da je ovo jako bitna sposobnost organizacija jer bi postojala velika opasnost da se pojedini članovi kriju iza kišobrana nevladine organizacije, kako bi mogli neometano i bezuvjetno djelovati bez postojanja bilo kakve odgovornosti, što bi dovelo u opasnost veliki broj ljudi i organizacija, pa i država diljem svijeta.

Međunarodnopravni subjektivitet, baš kao i međunarodno pravo dinamične su kategorije jer su dinamični i društveni odnosi koje uređuju i zbog kojih, uostalom, i postoje. U suvremenom svijetu obilježenom tehnološkim razvojem pojedincu je više no ikad omogućena ne samo trenutačna dostupnost nebrojenih informacija sa svih meridijana već i povezivanje preko granica država i bez njihova posredstva. Premda još dominantni oblici na političkoj

⁶⁵ *Ibidem* 1791. str.

⁶⁶ *Ibidem* 1794. str.

⁶⁷ *Ibidem* 1794. str.

karti svijeta, granice država bivaju danas sve više ispresijecane strukturom i djelovanjem nevladinih entiteta, u prvom redu međunarodnih nevladinih organizacija. Svojom prisutnošću na gotovo svim poljima međunarodne suradnje oni postaju nezaobilaznim sudionicima međunarodnih odnosa koje države, kao uostalom ni međunarodno pravo ne može zanemariti. U takvoj međunarodnoj zajednici klasični državocentrični koncept međunarodnog subjektiviteta više nije zadovoljavajući (ako je to ikada i bio).⁶⁸

Ne sporeći dominantnu ulogu države i u suvremenom međunarodnom pravu, koncept međunarodnog subjektiviteta oblikovan prema njoj čini nam se danas posve neodrživ. Štoviše, čak ni značaj suverenosti nekog entiteta ne može danas biti smatran nužnim uvjetom za stjecanje međunarodne osnovanosti. Naime, jednako kao što je prije stotinjak godina snažnija pojava neteritorijalnih, tek funkcionalno utemeljenih subjekata poput međuvladinih organizacija prisilila međunarodnu doktrinu da napusti „teritorijalnost“ kao pretpostavku međunarodne osobnosti, tako je i pojava pojedinca, posebice razvojem kognitivnim međunarodnim normama zajamčenih subjektivnih prava čovjeka ovoga uvela u krug međunarodnih subjekata otvorivši istodobno vrata međunarodnog subjektiviteta i drugim tzv. privatnim, nevladinim entitetima bez značajke suverenosti. Međunarodno pravo time, međutim, ipak nije postalo globalnim transnacionalnim pravom, već ono naprotiv danas sve više nalikuje ogromnom normativnom sustavu iznimne raznolikosti koji svojim normama uređuje odnose u međunarodnoj zajednici ne priznatih, već prisutnih subjekata.⁶⁹

⁶⁸ *Ibidem* 1794-1795. str.

⁶⁹ *Ibidem* 1794-1795. str.

4. TRANSVLADINE I KVAZIMEĐUNARODNE ORGANIZACIJE

4.1 Transvladine međunarodne organizacije.

U međunarodnom pravnom poretku egzistiraju i organizacije čije se članstvo sastoji od javnopravnih subjekata unutarnjeg prava. Štoviše, pogledamo li pobliže strukturu

njihovog članstva primijetiti ćemo da pojedine organizacije u svome članstvu okupljaju isključivo organe središnje državne vlasti poput primjerice parlamenata i ministarstava. S obzirom da su spomenute organizacije nastale kao posljedica suradnje organa središnje državne vlasti različitih država nazivamo ih transvladinim organizacijama⁷⁰

Razvoj suvremenih međunarodnih odnosa imao je za posljedicu proliferaciju međunarodnih organizama, pri čemu je došlo do pojave novih vrsta, poput primjerice transvladinih organizacija. Usprkos tome, u međunarodnom pravnoj doktrini i dalje prevladava stajalište koje zastupa dihotomiju međunarodnih organizama na međunarodne (međuvladine) organizacije i međunarodne nevladine organizacije. Svrha ovoga rada je dokazati postojanje nove vrste međunarodnih organizama – transvladinih organizacija, te samim time ukazati na “neopravdanost” spomenute dihotomije.⁷¹

Transvladin” karakter tih organizacija proizlazi iz činjenice da spomenuti subjekti izvršavaju pojedine tipično državne funkcije – izvršne, zakonodavne i sudske, te da se prilikom stupanja u pravne odnose s javnopravnim subjektima unutarnjeg prava drugih država ili pak javnopravnim subjektima međunarodnog prava ne nalaze pod izravnom kontrolom organa vanjskog zastupanja vlada svojih država.⁷²

S obzirom da članovi transvladinih organizacija formalno nisu države, već javnopravni subjekti unutarnjih pravnih poredaka država, postavlja se ključno pitanje – da li transvladine organizacije potpadaju pod pojam međuvladine organizacije. Neosporno je pri tome da transvladine organizacije nemaju prethodno spomenuti konstitutivni element međuvladinih organizacija – članstvo sastavljeno od javnopravnih subjekata međunarodnog prava. Upravo stoga, mišljenja smo da transvladine organizacije, zbog njihovoga članstva sastavljenoga od

⁷⁰ Runjić Lj., Transvladine organizacije - nova vrsta međunarodnih organizama?; Veleučilište u Šibeniku; 8. str.

⁷¹ *Ibidem* 91. str.

⁷² *Ibidem* 93-94. str.

javnopravnih subjekata unutarnjeg prava, ne možemo svrstati pod pojam međuvladine organizacije. S druge pak strane, javnopravni karakter članstva transvladinih organizacija pomaže nam u njihovom razgraničenju od međunarodnih nevladinih organizacija. Slično kao i kod međuvladinih organizacija bilo kakve promjene u strukturi članstva transvladinih organizacija, pri čemu prvenstveno mislimo na članstvo subjekata tzv. “privatnog (nevladinog) sektora” dovele bi do pretvaranja transvladinih organizacija u međunarodne nevladine organizacije, odnosno njihovu podvrstu – tzv. “hibridne” ili “kvazimeđunarodne nevladine organizacije”. Možemo stoga zaključiti da su upravo zahvaljujući svome članstvu, sastavljenom od organa središnje državne vlasti (npr. parlamenata, ministarstava), transvladine organizacije zaslužile da budu smatrane zasebnom vrstom međunarodnih organizacija, različitom od drugih vrsta, poput primjerice međuvladinih organizacija, ili pak međunarodnih nevladinih organizacija.⁷³

Pa ipak, spomenuta klasifikacija međunarodnih organizacija ne odgovara stvarnosti međunarodnoga života budući da na međunarodnoj pozornici egzistiraju i organizacije čije se članstvo sastoji od javnopravnih subjekata unutarnjeg prava. Pregled strukture članstva Interparlamentarne unije i INTERPOL-a pokazao nam je da se ono sastoji isključivo od organa središnje državne vlasti – parlamenata i ministarstava. S obzirom da spomenuti subjekti izvršavaju pojedine tipično državne funkcije – izvršne, zakonodavne i sudske, te da se prilikom stupanja u pravne odnose s javnopravnim subjektima unutarnjeg prava drugih država ili pak javnopravnim subjektima međunarodnog prava ne nalaze pod izravnom kontrolom organa vanjskog zastupanja vlada svojih država, Interparlamentarnu uniju i INTERPOL smo odredili kao transvladine organizacije. S druge pak strane, članstvo transvladinih organizacija nam pomaže u njihovom razgraničenju od drugih međunarodnih organizacija. Pa tako, transvladine organizacije ne posjeduju konstitutivni element međuvladinih organizacija – članstvo sastavljeno od javnopravnih subjekata međunarodnog prava. Također, transvladine organizacije ne posjeduju konstitutivni element međunarodnih nevladinih organizacija – članstvo sastavljeno od subjekata iz tzv. “privatnog (nevladinog) sektora”. Upravo stoga, s obzirom da je upravo članstvo ono koje određuje prirodu svake organizacije, možemo zaključiti da su zahvaljujući svome članstvu, sastavljene od organa središnje državne vlasti transvladine organizacije “zaslužile” da budu smatrane zasebnom vrstom međunarodnih organizacija, različitom od drugih vrsta, poput primjerice međuvladinih organizacija ili pak međunarodnih nevladinih organizacija. U protivnom, transvladine

⁷³ *Ibidem* 94. str.

organizacije će nastaviti živjeti u neodređenom položaju, te će ovisno o pojedinim shvaćanjima biti svrstane pod pojam međuvladine organizacije ili pak pod pojam međunarodne nevladine organizacije.⁷⁴

4.2 Kvazimeđunarodne organizacije

U strukturi imaju članove iz nevladinog, ali i vladinog sektora. Ne spadaju u međunarodne vladine organizacije jer je u njima članstvo isključivo rezervirano za subjekte javnog sektora. Osnivanje po međunarodnom pravu za međunarodne organizacije vladine, dok su nevladine osnivaju po nacionalnom pravu neke od država. Međutim postoje neke organizacije *sui generis* koje unatoč postojanju svih kriterija ne možemo svrstati u nijednu skupinu. Međunarodni Crveni križ predstavlja jednu od takvih organizacija, koje prema navedenim kriterijima ne bi mogli svrstati u nijednu od ovih skupina.⁷⁵

⁷⁴ *Ibidem* 108. str.

⁷⁵ Runjić Lj., Međunarodnopravni subjektivitet međunarodnih organizama u suvremenom međunarodnom pravu; Veleučilište u Šibeniku, 2016.; 212. str.

5. ZAKLJUČAK

U ovom radu primarni cilj nam je bio razraditi nevladine međunarodne organizacije. Međutim, trebalo je zato prvo dobro zagrebat površinu i obraditi širi pojam kojem pripadaju same nevladine međunarodne organizacije, a to su međunarodne organizacije.

Međunarodne organizacije, kao širi pojam, obuhvaćaju sve međunarodne organizacije bez obzira na članstvo, teritorijalnu organiziranost, funkciju i ciljeve. One obuhvaćaju sve institucionalne organizacije koje djeluju na nekom širem području od nacionalnog interesa ili teritorija. Najvažnija stvar svih organizacija jest njezina pravna osobnost i akt s kojim se osniva. Tako smo uvidjeli da se sve organizacije osnivaju s nekim međunarodnim ugovorom, odnosno „ustavom“ koji je izvor svih ostalih normativnih akata koje će međunarodne organizacije eventualno kasnije donositi. Pravna sposobnost daje međunarodnim organizacijama mogućnost da same djeluju kao zasebni pravni subjekt u pravnim odnosima te se na temelju takve sposobnosti temelje i sve ostale kao poslovna i deliktna koje su također jako bitne za ostvarenje ciljeva koje sama organizacija ima. Također, ciljevi i članstvo su bitni elementi konstrukcije međunarodnih organizacija. Prema nekim autorima cilj i funkcija su ono zbog čega i postoje same organizacije pa ih se tako treba i definirati, dok prema drugima to ovisi o brojnim drugim elementima i interesima koji se preklapaju i često utječu jedni na drugi bez čiste mogućnosti da se napravi distinkcija između istih. Članstvo organizacija može biti poprilično raznoliko te je na temelju članstva moguće i napraviti podjele.

Međunarodne organizacije se mogu podijeliti prema više kriterija, a najvažnije podjele su u odnosu na njezino članstvo, na njezino teritorijalno djelovanje, ciljeve koje želi postići. Za nas najvažnija jest podjela međunarodnih organizacija prema članstvu. Prema članstvu možemo izvršiti glavnu podjelu na međunarodne vladine i međunarodne nevladine organizacije. Ipak, u radu smo obradili i organizacije koje nisu čisto ni vladine i nevladine, jer ih prema navedenoj podjeli nismo mogli adekvatno svrstati u nijednu grupu.

Međunarodne nevladine organizacije razlikuju se od vladinih po svojem članstvu jer dok su u vladinim članovi redovito države članice, u nevladinim su to osobe ili organizacije i subjekti privatnog sektora koji nisu neposredno povezani s djelovanjem same države kao takve. Dakle, prva distinkcija je samo članstvo, što znači da bi ovako na prvu mogli zaključiti da su nevladine međunarodne organizacije neovisnije od vladinih međunarodnih organizacija.

Međutim, smatramo da bi to bio pogrešan zaključak jer i nevladine međunarodne organizacije mogu biti ovisne o pojedinim državama posrednim ili neposrednim putem, a također je i jako bitno samo financiranje takvih organizacija o kojem zapravo i ovisi cijela jedna organizacija, pa bi se o neovisnosti u punom smislu moglo pričati ako bi organizacija imala potpunu financijsku, političku i društvenu neovisnost.

Nevladine organizacije kao podskupina međunarodnih organizacija imaju uobičajenu organizacijsku strukturu, međutim, mogli bi reći da je za razliku od vladinih postignuta puno veća homogeniziranost i efikasnost, a znatnija je i razlika u donošenju odluka. Isto tako, kako je velika razlika u članstvu organizacija, to neminovno utječe i na samu organizacijsku strukturu gdje se pojedini organi nevladine organizacije i pojedine funkcije neće dijeliti po ključu državne (ne)zastupljenosti, već po drugim, po našem mišljenju važnijim kriterijima.

Također, i nevladine organizacije imaju pravnu, poslovnu i deliktnu sposobnost što znači da mogu ulaziti u pravne odnose, sklapati ugovore te eventualno odgovarati za slučajeve štete. S time su ove organizacije dobile dodatno na važnosti te se potpuno odvojili od vladinih organizacija tražeći tako svoj zasebni put.

Nevladine organizacije su itekako dobro iskoristile prostor koji su dobile te danas zauzimaju važnu ulogu u svijetu, te njihov utjecaj nije zanemariv. Tako možemo spomenuti neke kao CARITAS, UNICEF, Greenpeace i drugi koji su prepoznatljivi diljem svijeta po svom djelovanju. Može se reći da je u ovom slučaju funkcija ovih organizacija od presudne važnosti za iste i prepoznatljivosti. Naime, sve od nabrojanih organizacija imaju za ciljeve vrlo jasne i dobro određene ciljeve koji su od opće važnosti za cijeli svijet bez obzira na državljanstvo ili ostale razlike te je upravo taj cilj ono što ih određuje i definira.

Većinom se radi o profesionalnim organizacijama, međutim iste i okupljaju veliki broj volontera bez kojih vjerojatno ne bi bilo moguće organizirati tako široko djelovanje kojem sve organizacije teže. Riječ je o organizacijama koje su snažno utjecale na svijet svojim djelovanjem kroz povijest te imaju važnu ulogu u današnjem globaliziranom svijetu, kako u međunarodnim odnosima, tako i na nacionalnoj i lokalnoj razini.

Možemo utvrditi da su nevladine organizacije ozbiljne, profesionalne i organizirane međunarodne organizacije, koje se od vladinih temeljno razlikuju po članstvu, koje su formirane nekim međunarodnim ugovorom ili ustavom te koje imaju neke ciljeve koji su središte i sama bit njihovog djelovanja. Danas postoji veliki broj ovakvih organizacija, te one

imaju pravnu, poslovnu i deliktnu sposobnost kako bi mogli neometano obavljati djelatnosti i ulaziti u one pravne odnose koji su im potrebni kako bi mogli ostvariti svoje temeljne ciljeve. Njihovo je članstvo iz privatne sfere, odnosno privatnog sektora te u pravilu nije ovisno o pojedinim državama iz međunarodne zajednice.

6. LITERATURA

1. Degan, Vladimir Đ.; Međunarodno pravo; Školska knjiga, Zagreb, 2011.;
2. Kirilova Eriksson M., Manual on Human Rights Monitoring An Introduction for Human Rights Field Officers, Chapter 4, Non-Governmental Organisations, University of Oslo;
3. Lapaš D., Međunarodna organizacija kao stranka međunarodnog spora; Sveučilište u Zagrebu; 2011.;
4. Lapaš D., Nevladini entiteti pred vratima međunarodnog subjektiviteta - put k novom međunarodnom pravu?; Sveučilište u Zagrebu, 2012.;
5. Martens K., Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations Vol. 13, No. 3, September 2002 (© 2002) Mission Impossible? Defining Nongovernmental Organizations;
6. Runjić Lj., Transvladine organizacije - nova vrsta međunarodnih organizama?; Sveučilište u Šibeniku;
7. Runjić Lj., Međunarodnopravni subjektivitet međunarodnih organizama u suvremenom međunarodnom pravu; Sveučilište u Šibeniku, 2016. ;
8. Tucak I., Globalizacija i državni suverenitet; Hrvatska javna uprava, god. 7. (2007.), br. 1.;